

Posudek na disertační práci

Jiří Urban, Sociální recepce kolektivizace venkova v horním Polabí, Univerzita Pardubice, 2015, 277 s.

Problematika kolektivizace zemědělství a venkova vůbec se na přelomu tisíciletí začala postupně stávat relativně frekventovaným zájmovým výzkumným tématem, a to i v případě nejmladší generace historiků, např. při volbě témat diplomových prací. Na počátku devadesátých let 20. století v české historické obci na několik let výrazněji upadl zájem o hospodářské dějiny vůbec, o zemědělství zvláště, kdy se mu věnovali spíše jen jednotlivci. Ale ještě před samým koncem 20. století se začaly formovat výzkumné týmy z více pracovišť (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Česká zemědělská univerzita, o něco později Ústav pro studium totalitních režimů a pak i další jednotliví odborníci z mnoha jiných univerzitních, výzkumných, muzejních a archivních institucí), které začaly inovativně přistupovat ke zkoumání období komunistických režimů v Evropě ve druhé polovině 20. století. Objevovaly se první výzkumné projekty podpořené grantovými agenturami, vědecké konference, zpravidla interdisciplinárně pojímané. Ještě těsně před rokem 2000 byly publikovány první kolektivní monografie.

S potěšením konstatuji, že v posledních zhruba šesti letech mezi autory publikujícími řadu dílčí studií na témata z dějin venkova v komunistickém režimu v Československu (a navíc i monografií) výrazně figuruje i Jiří Urban. V historické obci zajímající se o české dějiny 20. století je Jiří Urban bezpochyby známým odborníkem (ať publikačně či vystoupeními na vědeckých konferencích). Jeho práce se vždy vyznačovaly poctivým vědeckým přístupem ke zkoumané látce a kvalitně prezentovanými výstupy a závěry. Proto i vysokou odbornou

kvalitu v případě doktorské disertační práce jsem očekávala. Po pečlivém prostudování rozsáhlého díla (rozsah 277 stran včetně vědeckého aparátu a dalších náležitostí požadovaných od vědecké práce) mohu konstatovat, že se jedná o vyzrálou vědeckou práci, která dokládá Urbanovu nezměrnou píli a zaujetí pro zkoumané téma.

Podtitul disertační práce „od fenoménů k aktérům a jejich motivacím“ je velmi výstižný. Naznačuje, že autor pojal svou práci v ideálních (a pro vědeckou práci nutných) rovinách – historiografické (na samém začátku), teoretické, v rámci tématu obecné a nakonec konkrétní, když formou mikrosond do prostředí regionu horního Polabí názorně a barvitě přibližuje a kontextově vysvětluje osudy vybraných statků, rodin a osobností. Na příkladech vybraných osobností komunistickým režimem postižených sedláků prezentuje podstatu komunistické politiky směrem k venkovu v padesátých letech 20. století.

Závěrečný seznam a samotná disertační práce ukazují, že autor se úspěšně vypořádal s velkým množstvím nalezených informačních zdrojů. Reprezentativní je soupis odborné literatury k dějinám komunistického Československa i dalších komunistických režimů vztážený především k zemědělství a venkovu. Pramenná základna Urbanovy disertace se vyznačuje pestrými škálami písemností a dalších typů pramenů. Autor pracoval s archivními materiály z řady archivů. V celostátním rozměru studoval dokumenty v Národním archivu v Praze, využil materiály Vojenských historických archivů v Praze a v Trnavě a materiály z Archivu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Cenným zdrojem pro něho byly adekvátní písemnosti z Archivu bezpečnostních složek v Praze a v Brně – Kanicích a dále materiály Konfederace politických vězňů a Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. Pro zkoumaný region čerpal informace ve Státních okresních archivech Trutnov, Jičín, Hradec Králové, Cheb, Beroun, ve Státním oblastním archivu Zámbrsk, materiály

Krajského soudu v Hradci Králové, kroniky obcí Stěžery a Trubín. Získával podklady z dobových periodik, využil prameny úřední povahy vydané tiskem. Práci s písemnými prameny doplnil i metodou oral history, doplňkově se seznámil i s vybranou filmovou produkcí.

V úvodní části práce provedl Jiří Urban téměř vyčerpávající historiografický přehled a rozbor dosavadní české (ale rovněž slovenské, výběrově i jiné cizojazyčné, především anglicky psané) produkce k dějinám kolektivizace venkova, ale i šířeji k dějinám komunistických režimů v Evropě i jinde ve světě, především v asijské oblasti. Další pasáž své práce věnoval teoretickým a obecným otázkám zkoumaného tématu. Těžiště disertace leží, jak říká její název, v provedení a prezentaci mikrosondy do oblasti horního Polabí (na pozadí a v podmínkách celkového politického ovzduší zhruba prvních deseti let po skončení druhé světové války). Právě zvolený přístup k prezentaci procesu kolektivizace venkova pomáhá hlouběji, přesněji a výstižněji ozřejmit podstatu tohoto fenoménu a jeho dopad na celou, nejen venkovskou, společnost s těžištěm především v padesátých letech 20. století.

V závěru si dovoluji dodat, že do budoucna se mi jeví jako užitečné (s cílem zachycení situace, možností a názorů) zajímat se i o osudy početných, sociálně ekonomicky slabých obyvatel vesnice (dosud zpravidla zemědělských dělníků na statcích), kteří jako první vstupovali do komunisty násilně zřizovaných kolektivizovaných výrobních zemědělských útvarů zvaných „jednotná zemědělská družstva“. Jako lidé v podstatě bez majetku byli v jiné situaci, než majetní a pravého hospodaření na půdě znalí sedláci (komunisty považovaní za „nepřátelskou a k likvidaci či aspoň postihu určenou společenskou skupinu“). Tímto doplněním výzkumu by se nám zaplnila velmi pestrá mozaika obrazu vesnice, v němž mezi hlavní subjekty, v jistém nutném zjednodušení, figurují 3 skupiny aktérů: vykonavatelé

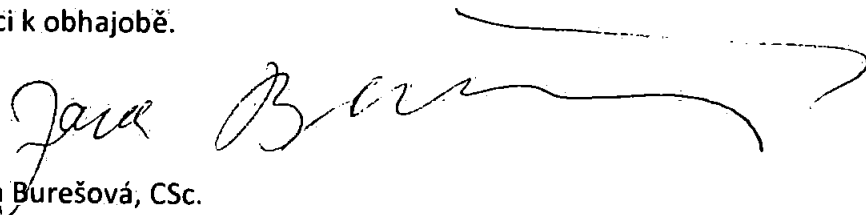
komunistické moci, dále praví hospodáři znalí komplexních přístupů k práci na půdě, tj. sedláci, dosavadní majitelé zemědělské půdy, komunisty postihovaní, a nakonec dosti početná skupina malých zemědělců, bezzemků, námezdních zemědělských dělníků apod., kteří měli selské hospodáře podle komunistické ideologie v řízení a vládnutí (bez ohledu na chybějící odborné zkušenosti s vedením hospodářství) nahradit.

Po formální stránce v práci nalezneme místy neopravené překlepy, např. s ohledem na pravidla českého pravopisu (pro ilustraci na s. 149: první Československá republika, či 10. řádek zdola...za ni udělali jiní...).

Závěr:

Doktorská disertační práce Jiřího Urbana Sociální recepce kolektivizace venkova v horním Polabí, předložená na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice v roce 2015, je rozsáhlou a odborně vyspělou vědeckou prací. Splňuje ta nejnáročnější kritéria na odbornou práci v oboru historie.

Doporučuji práci k obhajobě.

Prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

V Olomouci dne 1. 5. 2015